

Algıların Şekillenmesinde İç Grup Tarafgırlığının Rolü

Ramazan ERDEM¹
Ahmet ALKAN²

Geliş Tarihi/ Received	Kabul Tarihi/ Accepted	Yayın Tarihi/ Published
30/06/2020	06/02/2021	15/04/2021
Citation/Atıf: Erdem, R. ve Alkan, A., (2021), Algıların Şekillenmesinde İç Grup Tarafgırlığının Rolü, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 35(2): Sayfa: 429-450, https://doi.org/10.16951/atauniiibd.760592		

Öz: Bir grubun üyesi olmak ya da başka bir gruptan kendini uzak görmek dünyayı anlama ve yorumlama biçimlerimizi etkilemektedir. Özellikle bireyler iç gruba güçlü bir bağ hissettiklerinde veya bir dış gruba aralarına mesafe koyduklarında herhangi bir konu ile ilgili tarafsız ve nesnel bir duruş sergilemekte zorlanmaktadır. Bu çalışmada da bir referans grubu olarak siyasi farklılaşmaların hayata dair algılamaları etkileyip etkilemediği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu amaçla üniversite öğrencilerinden 20 özlü söze, sözün etkileyciliği açısından puan vermeleri istenmiştir. İlk aşamada hiçbir sözün kime ait olduğu belli olmadan 491 öğrenciden, ikinci aşamada da sözlerin altına isimler yazılarak 486 öğrenciden veri toplanmıştır. Yapılan analizler sonucunda, ilk aşamada isimsiz sözlere verilen puanlarda bir farklılaşma olmazken, ikinci aşamada verilen puanların öğrencilerin siyasi görüşlerinin etkisi altında olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Algılar, Sosyal Kimlik, İç Grup

The Role of in-Group Partiality on Creating the Perception

Abstract: Being a member of a group or distancing yourself from another group affects our ways of understanding and interpreting the world. Particularly when individuals feel a strong bond with the in-group or when they distance themselves from an out-group, they have a difficult time exhibiting a neutral and objective stance on any subject. Our study, as a reference group, it was tried to discover ideological and political divisions whether or not affect the perceptions of about life. For this purpose, university students were asked to give points for 20 concise words. Data was collected in the first stage from 491 students without writing owner of statements, in the second stage data was collected from 486 students, by writing owner of statements. As a result of the analysis, there was no difference in the scores given to anonymous statements in the first stage, whereas in the second stage the scores given to the statements were found to be under the influence of the ideological views of the students.

Keywords: Perception, Social Identity, In-Group

JEL Codes: C92, D91, J79, M19

¹Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, ramazanerdem@sdu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-6951-3814>

²Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, ahmetalkan@sdu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-4964-8591>

EXTENDED SUMMARY

Purpose: Our study, as a reference group, it was tried to discover ideological and political divisions whether or not affect the perceptions of about life.

Method: This study is planned in two stages. The first stage of the study was conducted between 03.10.2018-07.10.2018 and the second stage between 17.12.2018-21.12.2018. The study was carried out at the Faculty of Economics and Administrative Sciences of Süleyman Demirel University. The population of the study consists of the students of the Department of Political Science and Public Administration, Business and Health Management at the relevant faculty, and the sample of the Department of Political Science and Public Administration, Business and Health Management, the first and fourth grade, normal and secondary education students. In the study, a questionnaire form called “The Effect of Words” created by researchers was used as a data collection tool. The form contains 20 apothegm and demographic information of the participants. In the first phase of the study, participants were asked to score points on how impressive they were for each apothegm by distributing the questionnaire form “The Effect of Words”. The answers given are marked in the 5-point Likert style (1. Not effective at all, 5. Very effective). The questionnaire includes 20 apothegm in total, 10 of which were obtained by scanning from various sources and 10 made up by researchers. These apothegm were chosen to evoke a certain ideological/political identity (Nationalist, Social Democrat, Conservative, Kemalist, Liberal). In the first stage of the study, only the apothegm were written on the form and the owners of the apothegm were not specified. In the second part of the research, the real owners of the apothegm were written end of 10 of the words, the names of 5 people in real life were written end of the 5 apothegm whic is made up by the researchers (the words do not belong to those people), the name of 5 people who are not in real life were written end of the remaining 5 apothegm whic is made up by the researchers. The data obtained as a result of the study were analyzed in computer environment. Average and standard deviations were calculated by the program. Whether the changes in the mean of the expressions are significant was determined by the t test.

Findings: In the first stage of the research, 491; In the second stage, 486 students participated. Considering the distribution of students by gender, female students are dominant in both stages (first stage 60.3%, second stage 62.5%). When classified according to world views, it is seen that both levels students define themselves as the most nationalist in proportion. In the second stage of the study, the average of the answers given to M. Kemal Atatürk and Mevlana's apothegm increased in all views, and the average of the expressions written by

Atilla İlhan and Necip Fazıl Kısakürek increased in all views except one category (other category).

When the average of the responses of the participants who adopted the liberal opinion to the statements were examined; It was observed that there was an increase in the mean of the expressions of M. Kemal Atatürk ($p = 0.047$), Mevlana ($p = 0.025$) and Papa V. Redrigo ($p = 0.021$) and these increases were statistically significant ($p < 0.05$). While the average of the answers given by the participants who adopted the nationalist view to the statements of M. Kemal Atatürk ($p = 0.000$), Atilla İlhan ($p = 0.002$), Mevlâna ($p = 0.000$) and Alparslan Türkeş ($p = 0.000$) increased in the second stage, the average of responses to the expression of Deniz Gezmiş ($p = 0.001$), George Mcwilhem ($p = 0.047$), Jean-Jacques Rousseau ($p = 0.002$) and Pope V. Redrigo decreased. Since $p < 0.05$, these decreases and increases are statistically significant. The answers given by the participants who expressed themselves conservative, increased the average of the statements of Imam Mericanî, Mevlâna, Necmettin Erbakan and Necip Fazıl Kısakürek in the second stage, while reducing the average of Papa V. Redrigo. Since $p < 0.05$ in all expressions, increases and decreases in averages are statistically significant. In the second stage, the scores given by the participants who stated that they belonged to the other categories (Nationalist-conservative, Kemalist-nationalist, Kemalist-conservative, have no opinion, etc.) increased the average of statement of M. Kemal Atatürk and Che Guevara. This increase is statistically significant.

Conclusions: When the name was written at the end of the words, the average of the points that the participants gave to the apotheism of the people (in-group) whom they thought to be the same or close opinion from the ideological point of view tended to increase but the average of the scores given to the apotheism of the people (external group) whom they think have the opposite view with them has decreased.

The most important conclusion found in the study is that it is important to whom it belongs rather than the meaning or content of the apotheism in terms of effectiveness. Students did not look at what the apotheism said, but looked at who said it. From this point of view, it can be said that the way people perceive the world changes according to the groups to which they belong or refer to

1. Giriş

İnsanların çeşitli duyularıyla çevreden aldıkları verileri bir araya getirip organize ederek yoruma kavuşturdukları süreç algılama olarak adlandırılmaktadır (Malkoç, 2014: 103) Yani sinirsel enerjilerin beyinde işlenmesi olayına algılama, bu işlem sonucu ortaya çıkan ürüne/duruma algı denilmektedir. Algılama anında beyin bireyin beklentileri, geçmiş yaşantıları,

toplumsal ve kültürel durumları, inancı ve ideolojileri gibi birçok faktörden etkilenmektedir (Cüceloğlu, 2011: 118). Kişinin algısı algılama sürecindeki a) algılayan bireyin kişiliği, b) algılananın özelliği ve c) algılama ortamının özelliği faktörlerinden etkilenmektedir (Eren, 2010: 70). Buradan hareketle eğitim durumu, kültür, dini inanç ve ideoloji gibi faktörlerin algılayan ve algılanan kişi açısından; algılamanın gerçekleştiği mekânda yerleşmiş değer sistemi ve normların olup olmaması ya da çeşitli grup ve oluşumların olup olmaması gibi durumların algılama ortamının özelliği açısından algıyı etkilediği söylenilebilir.

Ait olunan gruplar insanın dünyayı algılayış biçimlerini şekillendirerek olaylar karşısındaki tavır ve davranışlarını büyük oranda etkileyebilmektedir. Herhangi bir durumla karşı karşıya kalındığında verilen tepki bu durumun ait hissedilen grupla ilgili olup olmamasına göre değişebilmektedir. Herhangi bir konuya dair değerlendirme yapılırken referans alınan ya da ait olunan grubun lehine, karşıt olarak düşünülen grubun aleyhine olacak şekilde, nesnellik kaybedilebilmektedir. Özetle, bireylerde dış gruplara karşı daha olumsuz, iç gruplara karşı ise daha olumlu değerlendirme yapma eğilimi ortaya çıkmaktadır. Bu durum literatürde çeşitli teorilerle de ortaya konulmuştur.

İdeolojik ve siyasi farklılıkların hayata dair algılamalara etkisini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada hem çalışmanın araştırma kısmının daha anlaşılır hale gelebilmesi, hem de çalışmanın temellendirilebilmesi için öncelikle kavramsal ve teorik çerçeve ele alınmış, ardından araştırmanın yöntemi sunulmuştur. Daha sonra araştırmanın bulgularına yer verilmiş, son bölümde bulgular literatürle tartışılarak bilgiye dönüştürülmeye çalışılmıştır.

2. Kavramsal Çerçeve

İnsanın grup oluşturmasında çeşitli etkenler (biyolojik, psikolojik, sosyal vb.) bulunmaktadır. Bu durum biyolojik açıdan ele alındığında; Fiske ve Taylor'a göre insanlar birer "bilişsel cimridir" (2017: 79). İnsanlar çevreden aldıkları veriyi işleme süresiyle sınırlı oldukları için veriyi işleme noktasında kısa yollar üretme çabasıdır (Fiske ve Taylor, 2017: 41). Çünkü beyin çevreden aldığı bilgileri belirli kategorilere ayırarak sınıflandırma yapmazsa bir süre sonra çökecektir. Sürekli veri bombardımanında kalan beyin zamanı verimli kullanabilmek ve gerektiğinde bilgiye kestirme yoldan ulaşabilmek için sürekli bir sınıflandırma ve kategorileştirme halindedir (Madran, 2012: 30). Bu kategorileştirme nesnelere, durumların, ya da bireylerin birtakım özelliklerine göre kendisiyle benzerlik gösterenleri bir araya toplaması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Kategorileştirme bazen cinsiyet, ırk ya da millet şeklinde olabileceği gibi bazen de ideoloji, siyasi görüş ya da dini görüşlerin kategorileştirilmesi şeklinde kendini gösterebilmektedir. Bu kategorileştirmeler sonucunda özelliklerine göre çok sayıda grup ortaya çıkmaktadır.

Sosyal açıdan ele alındığında ise; bir gruba ait olma, kendisini bir grup ile ifade etme insanın sosyal bir varlık olma özelliğinden kaynaklanır. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde belirtildiği üzere fizyolojik ve güvenlik ihtiyaçlarından sonra ait olma ihtiyacına sıra gelmektedir (Koçel, 2010: 624). Sosyalleşme sürecinin bir gereği olarak bireyler kendinden daha büyük, daha etkin ve daha fark edilebilen bütünü bir parçası olma, o bütüne ait olma duygusu içerisinde (Kadıoğlu, 2013: 106). Aristoteles'in ifadesiyle "insan konuşan bir hayvandır" (Gül ve Soysal, 2009: 67). Hayvan-ı nâtik olması hasebiyle insanlar konuşarak sosyalleşebilmekte ve günlük faaliyetlerini yerine getirebilmektedir. Tek başına ifâ edilemeyecek olan konuşma eyleminin gerçekleştirilmesi için de bireyler çeşitli kişilerle bir araya gelmektedir. Farklı ortamlarda aynı güdülerle bir araya gelen kişiler bir arada oldukları insanlara dair zihinlerinde kalıplar oluşturacaktır. Bu kalıplar da kategorileştirmeye sebep olacaktır. Kağıtçıbaşı'na (2013: 264) göre insanları kategoriye ayırmanın en yaygın yolu onları bizden olanlar ve bizden olmayanlar şeklinde ayırmaktır. Bizim de üyesi olduğumuz gruplara iç grup, bizim üyesi olmadığımız gruplara ise dış grup adı verilir. İç gruplar benimsenirken dış gruplar ötelenir. Dünyayı iki gruba ayrılmış şekilde algılamamızın doğurduğu en önemli iki sonuç: dış grubun hepsi aynı algısı ve iç grubun kayırılmasıdır.

Gruplar arası farklılaşmalar/kategorileşmeler iç grubun tarafını tutmayı, iç grubun dış gruba göre daha üstün olduğu algısını ve iç grup ve dış grupla ilgili kalıp yargıların oluşmasını beraberinde getirecektir (Hogg ve Abrams, 1998: 21). Bireyler iç gruplarıyla paylaştıkları ortak özellikler nedeniyle, kendi gruplarından olmayanlara karşı önyargılı davranışlar sergileyebilmektedir (Kağıtçıbaşı, 2013: 281). Fikir birliğine vardığımız kişilerin (iç grup) kararlarının, diğer fikir birliğine varmış kişilerin (dış grup) kararlarından daha doğru ve daha iyi olduğu algısına sahibizdir. İnsanlar kendi görüşlerinden olanların fikirlerini tutmaya ve dünyayı kendi iç grubundan olanlarla aynı şekilde algılamaya meyillidir. Genellikle iç grupla ilgili algıların pozitif olduğu görülmektedir (Hogg ve Abrams, 1998: 20). Bu durum da karşımıza sosyal kimlik kavramını çıkarmaktadır.

Bireyin kişilerarası ilişkilerinde göstermiş olduğu tavır ve davranışlarında sosyal kategorisine bağlı olarak sunduğu kimlik olarak ifade edilen sosyal kimlik (Karaduman, 2010: 2887) kişilerin iç grup/dış grup algısının şekillenmesinde rol oynamaktadır. Bireylerin kendilerini aynı kategoriye (inanç, ideoloji, milliyet, sınıf vb.) dahil etmeleri, o kategoride hissetmeleri o sosyal grubun bir üyesi (Sözen, 1991: 95) olmaları anlamına geldiği için iç gruba karşı bir tarafgirlik hissedilmesi, dış grupla kıyasların yapılması kaçınılmaz hale gelmektedir. Hogg ve diğerlerine (1995: 260) göre belirli bir kategoriye (gruba) dâhil olarak kendilerine sosyal bir kimlik oluşturmuş bireyler sosyal kimlik öz değerlendirmesi sonucunda iç grup/dış grup karşılaştırmasında bulunmaktadırlar.

Sosyal kimlik inşasında etkili araçlar ele alındığında tutumların dikkat çekici derecede bir öneme haiz olduğu görülecektir. Bireyin sosyal dünyadaki gerçek veya olası faaliyetini belirleyen bireysel bilinç süreci (Thomas ve Znaniecki, 1918: 22) olarak ifade edilen tutum, bireyin hangi gruba kendisini yakın hissedeceği, hangi gruba karşı arasına mesafe koyacağı konusunda belirleyici bir faktör haline gelebilmektedir. Fazio (1989) tarafından oluşturulan tutum ulaşılabilirliği modeline göre ilk önce tutumlar aktif hale getirilir. Bellekten çağrılan tutum, tutum objesinin içinde bulunduğu durumun algılanışını etkiler. Algılama biçimi de tutum objesine karşı nasıl bir davranışta bulunacağımızı belirler (Aktaran: Kağıtçıbaşı, 2013: 139). Doğu da zihinsel tutum ve önyargıların algıyı etkilediğini bir deneysel çalışmadan bahsederek dile getirmektedir. Yapılan bir deneysel çalışmada erkek deneklere milliyetleri belirtilmeden gösterilen kadın fotoğraflarını güzellik derecelerine göre sıralamaları istenmiştir. Milliyetleri söylendikten sonra yapılan sıralamalar milliyetleri söylenmeden yapılan sıralamalardan farklılık arz etmiştir (Doğu, 2018: 65). Benzer şekilde aynı ideolojik/siyasi görüşün paylaşıldığı/mensubu olunan gruba (iç grup) karşı olumlu değerlendirmeler yapılırken, farklı olan/mensubu olunmayan (dış grup) gruba karşı negatif değerlendirme eğilimi vardır. Bireylerin dâhil oldukları iç gruba karşı olumlu, dış gruba karşı olumsuz tutumları etnosentrik bir bakışı da beraberinde getirecektir.

Bireyin kendi dâhil olduğu (iç grup) grubu her şeyin merkezi konumunda algılayıp diğerlerinin ona göre puanlandığı durumu ifade eden etnosentrizmde bireyler kendi grup üyelerini en doğru kişiler olarak görerek diğerlerini ötelemler (Sumner 1906: 3). Yani kendi grubunu her şeyin merkezi olarak görerek onu diğer gruplardan üstün addederler (Bizumic ve Duckitt, 2008). Böyle bir bakış açısında değerlendirmelerin iç gruptan hissedilenlere karşı pozitif yöne, dış grup addedilenlere karşı negatif yöne doğru kaydığı görülecektir.

İç grup-dış grup algısının sosyal yaşamdaki etkilerini açıklamada kullanabilecek en önemli kuramlardan birisi Henri Tajfel ve John Turner tarafından 1970'li yıllarda geliştirilen Sosyal Kimlik kuramıdır. Bu kuram insanların doğduğu andan itibaren olayları, nesnelere ve diğer insanları kategorize etme eğiliminde olduğunu savunmaktadır. Bu kategorileşme "biz" ve "onlar" kavramını gündeme getirerek insanlar arasında gruplaşmalara neden olmaktadır. Tajfel ve Turner yaptıkları çalışma ile bu iddialarını desteklemektedirler. Bu çalışmada insanlar rastgele gruplara ayrılarak, onlara çeşitli isimler verilmiştir. Bir süre sonra bütün gruplar kendi özdeşliğini geliştirmiş ve diğer grupları yargılamaya başlamışlardır. Araştırma sonuçlarına göre hangi grupta isek diğer grup hep "kötü" olarak algılanırken; içinde bulunduğumuz grup "iyi" olarak algılanmaktadır (Tajfel ve Turner, 1979: 40). İnsanlar içinde buldukları grubun diğerlerinden farklı yönlerine vurgu yaparak bu grubu benimserler. Bireyler sosyal kimliklerini içinde buldukları

gruplar (kategoriler) sayesinde oluşturdukları için iç gruba karşı lehte ve dış gruba karşı aleyhte önyargı taşırlar (Hogg ve Abrams, 2006: 45).

Henri Tajfel ve John Turner'in (1979: 40) sosyal kimlik kuramına göre;

1. İnsanlar pozitif sosyal kimlik elde etmek isterler ya da pozitif olan mevcut kimlikleri devam ettirmek isterler.

2. Sosyal çevredeki diğer gruplar bireye kendi grubunun konumunu değerlendirmesi için temel oluşturur ve daha sonra birey kendi grubunun dışında kalan diğer grubu dışlama eğilimine girer.

3. Eğer sosyal kimlik tatmin edici olmazsa bireyler ya kendi gruplarından ayrılıp başka pozitif kimlikli bir gruba katılma ya da kendi gruplarının pozitif kimliğini geliştirerek diğer gruptan ayrılma yoluna giderler.

Belirli bir sosyal kimliğe sahip olmak, gruptaki diğerleri gibi olmak, şeyleri/durumları grup perspektifinden değerlendirmek anlamına gelir (Stets ve Burke, 2000: 226). Sosyal kimlik kuramı çerçevesinden bakıldığında insanlar arasında yaşanan kutuplaşmanın yalnızca maddi kaynaklara ulaşma konusunda yaşanan çatışmalarla ilgili olmadığı, iç grup ve dış grup ayırımının da çeşitli konulara ilişkin algılamaları etkilediği söylenebilir. Bu sebeple, toplumdaki grupların kimlik inşa süreçlerinin çoğu zaman diğer grupları ötekileştirme gibi bir sonuç doğurduğu ve bu durumun doğal olarak gruplar arasındaki sosyal mesafeyi, ayrımcılığı ve kutuplaşmayı yarattığı görülmektedir (Akyürek 2016:166). Bu kutuplaşmalarda ideolojiler etkili bir faktör olmaktadır. İdeolojiler bireyde "ideolojik körlük" meydana getirecektir. İdeolojisine yüksek bir sadakatle bağlı olan kişiler, sorgulayabilmesi için kendisine gelen ipuçlarını görmezden geleceklerdir (Saklı, 2019: 125). Mardin'e (1992:172) göre ideolojiler etkin oldukları insan gruplarında çok inatla savunulan, kan dökme pahasına da olsa vazgeçilmeyen inançlar olarak bireye yerleşme özelliğine sahiptir. Çünkü Marks ve Engels'e (2003: 23) göre "nesnelerin gözün ağ tabakası üzerinde ters durması gibi" ideolojiler de insana ve ilişkilere dair gerçeklikleri ters gösterir. İdeolojilere bağlı kalınarak yürütülen iş ve ilişkiler karanlık bir odada yürütülen işler gibidir, gerçekler görülemeden hareket edilir. Eagleton'a (1996) göre ise ideoloji, insanın gözünün önünde yatırı kavramasını engelleyen bir maske veya perdedir (Eagleton, 1996: 132). Bundan dolayı ideolojiler belli amaçlara ulaşmak için faydalı olsalar da aynı zamanda insanları gerçeklikten uzaklaştırmakta ve onlara "yanlış bilinç aşılacaktır (Saklı, 2019: 127).

3. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma iki aşamalı olarak planlanmıştır. Çalışmanın ilk aşaması 03.10.2018-07.10.2018, ikinci aşaması ise 17.12.2018-21.12.2018 tarihleri arasında yapılmıştır. Çalışma Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari

Bilimler Fakültesinde yapılmıştır. Çalışmanın evrenini ilgili fakülte'deki Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, İşletme ve Sağlık Yönetimi bölümü öğrencileri, örneklemini ise Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, İşletme ve Sağlık Yönetimi bölümü birinci ve dördüncü sınıf, normal öğretim ve ikinci öğretim A şubelerindeki öğrenciler oluşturmaktadır. Üniversite hayatına yeni adım atmış olmaları ve aldıkları eğitimle henüz ideolojik algılarının işlenmemiş olması gerekçesiyle birinci sınıf öğrenciler; dört yıllık eğitim neticesinde ideolojik eğilimlerinin ve ideolojik bakış açılarının farklılaşmış olabileceği düşünülerek aradaki farkın görülebilmesi için dördüncü sınıf öğrenciler çalışma kapsamına dâhil edilmiştir. Çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından oluşturulan "Sözlerin Etkisi" isimli anket formu kullanılmıştır. Formda 20 özlü söz ve katılımcıların demografik bilgilerine ait ifadeler yer almaktadır. Çalışmanın ilk aşamasında katılımcılara "Sözlerin Etkisi" isimli anket formu dağıtılarak her bir söze dair sözün ne kadar etkileyici olduğu noktasında puan vermeleri istenmiştir. Verilen cevapların 5'li likert tarzında işaretlenmesi (1. Hiç etkili değil, 5. Çok etkili) sağlanmıştır. Anket formunda çeşitli kaynaklardan taranarak elde edilen 10 ve araştırmacılar tarafından uydurulan 10 tane olmak üzere toplamda 20 söz bulunmaktadır. Bu sözler belli bir ideolojik/siyasî kimliği (Milliyetçi, Sosyal Demokrat, Muhafazakâr, Atatürkçü, Liberal) çağrıştıracak biçimde seçilmiştir. Çalışmanın birinci aşamasında sadece sözler forma yazılmış, sözlerin sahipleri belirtilmemiştir. Araştırmanın ikinci aşamasında ise sözlerden 10 tanesinin altına sözlerin gerçek sahipleri yazılmış, araştırmacılar tarafından uydurulan 5 sözün altına gerçek hayatta var olan 5 kişinin ismi yazılmış (sözler o kişilere ait değil) ve son olarak araştırmacı tarafından belli ideolojileri çağrıştıracak 5 isim uydurularak geriye kalan 5 ifadenin altına her bir sözün altına bir kişinin ismi gelecek şekilde yazılmıştır. Böylelikle aynı sınıflara iki aşamada yapılan anketlerle (birinci aşamada sözlerin altına isim yazılmadan, ikinci aşama ise sözlerin altına isim yazılarak) sözlerin entelektüel değerinin, isimlerden etkilenip etkilenmediği ortaya konulmuştur. Çalışma sonucunda elde edilen veriler bilgisayar ortamında analiz edilmiştir. Program vasıtasıyla ortalama ve standart sapmalar hesaplanarak ifadelerin ortalamalarındaki değişimlerin anlamlı olup olmadığı t testi ile tespit edilmiştir.

4. Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde katılımcıların demografik özelliklerine, katılımcıların ideolojik görüşlerine göre çalışmanın birinci ve ikinci aşamasında ifadelerle verdikleri puanların ortalaması, ifadelerin katılımcıların dünya görüşlerine göre aldıkları puanların ortalaması ve ifadelerin aşama I ve aşama II de aldıkları puanların karşılaştırılmasına yönelik tablolar sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Ait Bulgular

Değişkenler	AŞAMA I		AŞAMA II	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Cinsiyet				
Erkek	195	39.7	183	37.5
Kadın	296	60.3	303	62.5
Bölüm				
Sağlık Yönetimi	159	32.4	150	30.9
İşletme	136	27.7	137	28.2
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi	196	39.9	199	40.9
Öğretim Türü				
I. Öğretim	250	50.9	237	48.8
II. Öğretim	241	49.1	249	51.2
Sınıf				
1. Sınıf	273	55.6	253	52.1
4. Sınıf	218	44.4	233	47.9
Dünya Görüşü				
Liberal	27	5.5	24	4.9
Milliyetçi	180	36.7	178	36.6
Sosyal Demokrat	67	13.6	51	10.5
Muhafazakar	62	12.6	57	11.7
Atatürkçü	115	23.4	129	26.5
Diğer	40	8.1	47	9.7

Araştırmanın ilk aşamasına Sağlık Yönetimi Bölümünden 159, İşletme Bölümünden 136, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümünden ise 196 kişi olmak üzere 491; ikinci aşamasında ise Sağlık Yönetimi Bölümünden 150, İşletme Bölümünden 137, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümünden ise 199 kişi olmak üzere 486 öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin cinsiyete göre dağılımına bakıldığında her iki aşamada da kız öğrenciler ağırlıktadır (ilk aşama %60.3, ikinci aşama %62.5). Dünya görüşlerine göre sınıflandırıldığında ilk aşamada öğrencilerin %36.7'si milliyetçi (180 kişi), %13.6'sı sosyal demokrat (67 kişi), %12.6'sı muhafazakar (62 kişi), %23.4'ü Atatürkçü (115 kişi), %5.5'i liberal (27 kişi) ve %8.1'i diğer (milliyetçi-muhafazakar, Atatürkçü-milliyetçi, Atatürkçü-muhafazakar, herhangi bir görüşe sahip değil vb.) kategorisinde (40 kişi) kendilerini ifade etmişlerdir. İkinci aşamada ise öğrencilerin %36.6'sı milliyetçi (178 kişi), %10.5'i sosyal demokrat (51 kişi), %11.7'si muhafazakar (57 kişi), %26.5'i Atatürkçü (129 kişi), %4.9'u liberal (24 kişi) ve %9.7'si diğer kategorisinde (47 kişi) kendilerini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin kendilerini daha çok sırasıyla milliyetçi ve Atatürkçü olarak ifade ettikleri göze çarpmaktadır. Çalışmanın her iki aşamasında da birinci sınıf ile dördüncü sınıf ve birinci öğretim ile ikinci öğretim öğrencilerin oranları birbirine yakındır (yaklaşık olarak %50).

Tablo 2. Görüşlere Göre İfadelerin İsimli Ve İsimsiz Olarak Aldıkları Puanların Aritmetik Ortalaması

İfadeler	Birinci Aşama (İsimsiz)						İkinci Aşama (İsimli)						
	Liberal	Milliyetçi	Sosyal Demokrat	Muhafazakâr	Atatürkçü	Diğer	Liberal	Milliyetçi	Sosyal Demokrat	Muhafazakâr	Atatürkçü	Diğer	
	Aritmetik Ortalama						Aritmetik Ortalama						
1	Tehdide dayanan ahlak; bir erdemlilik olmadığından başka; güvenilmeye de layık değildir. (M. Kemal Atatürk)	3.74	4.05	4.15	4.03	4.13	3.83	4.46	4.66	4.33	4.29	4.84	4.40
2	İnsanın yaşamaya değer bir amacı, ölmeye değer bir derdi olmalı. (Atilla İlhan)	3.67	4.14	4.10	4.10	4.01	4.05	4.17	4.48	4.40	4.44	4.21	4.04
3	Her bireyin kendi koşullarını iyileştirmeye yönelik doğal çabaları, dışarıdan yapılacak herhangi bir yardımdan çok daha yararlıdır. (Adam Smith)	3.85	4.28	4.43	4.23	4.14	4.38	4.33	4.11	4.37	4.12	4.21	3.89
4	Birileri çalışır, diğerleri onun sırtından geçinir. Bizim itirazımız bunadır. (Vladimir Lenin)	4.07	4.41	4.49	4.40	4.42	4.24	4.58	4.23	4.44	4.32	4.31	4.04
5	Saklayacak bir şeyin yoksa korkacak da bir şeyin yok demektir. (Che Guevara)	4.07	4.22	4.30	4.38	4.17	3.76	4.39	4.14	4.31	4.16	4.41	4.36
6	Çoğu fırsat sabredilmediği için kaçarılır. (Özgür Solak)	4.00	3.91	4.03	4.08	4.16	3.92	4.29	4.11	3.98	4.21	3.97	3.91
7	Doğruları konuşmak için, en az iki kişi gerekir. Biri doğru söyleyen, biri doğru anlayan. (Yılmaz Özdil)	4.15	3.83	4.20	3.83	3.88	3.92	4.30	3.95	4.14	3.70	4.11	4.11
8	En büyük kayıp umutsuzluktur. (İmam Mercanî)	4.22	4.18	4.30	3.87	4.33	4.33	4.54	4.32	4.43	4.47	4.09	4.07
9	Piyasa ekonomisi medeniyetin temel unsurudur. (Atilla Yayla)	3.19	3.06	3.14	2.56	3.11	2.79	3.17	3.24	3.12	2.77	3.06	3.00

10	İnsanlık doğal kaynakları tüketirken kendini de bitiriyor. (Mustafa Kalancı)	4.19	4.04	4.26	4.08	4.27	4.34	4.21	3.99	4.04	4.02	4.01	4.20
11	Burada ölen yalnızca bedenimdir ki zaten ölümlüydü, ölecekti. Ama düşüncemi öldüremeyeceksiniz, düşüncem yaşayacak. (Deniz Gezmiş)	4.07	4.28	4.44	4.19	4.44	4.23	4.29	3.85	4.27	3.75	4.46	4.28
12	Duyamak istemezseniz sizden daha sağır, görmek istemezseniz sizden daha kör biri yoktur. (Mevlâna)	4.15	4.32	4.41	4.11	4.34	4.31	4.71	4.70	4.69	4.75	4.67	4.47
13	Bir çiçekle bahar olmaz ama her bahar bir çiçekle başlar. (Necmettin Erbakan)	4.11	4.18	4.24	4.20	4.23	4.15	4.48	4.32	4.24	4.65	3.97	4.07
14	Her geçen gün ölümüne bir adım daha yaklaşıyoruz. (A. Kürşat Gökçürk)	4.44	4.50	4.39	4.67	4.37	4.28	4.48	4.36	4.18	4.65	4.25	3.98
15	Yalnız kazancımızı, midemizi, maddemizi düşünmeyelim. Bunu hayvanlar da yapar. (Nihal Atsız)	4.27	4.25	4.33	4.13	4.34	4.20	4.42	4.42	4.20	4.39	4.17	4.21
16	İnsanlar hunharca doğaya saldırmıyorlar ama bir gün onun cevabı çok feci olacak. (George Mewilhem)	4.00	4.38	4.61	4.21	4.56	4.38	4.30	4.16	4.34	4.14	4.39	4.13
17	Sevdiğini belli et. Gizlemek başkalarına fırsat vermektedir. (Necip Fazıl Kısakürek)	4.33	4.51	4.24	4.07	4.18	4.26	4.62	4.63	4.37	4.58	4.21	3.91
18	Kendini bilmeden başkalarını tanıyamazsın. (Jean-Jacques Rousseau)	4.30	4.54	4.49	4.47	4.49	4.53	4.39	4.21	4.55	4.39	4.28	4.15
19	Zafer, asla mahvolduklarını zannedenler tarafından kazanılmaz. (Alparslan Türkeş)	3.89	4.22	4.25	4.05	4.12	4.08	4.25	4.49	4.16	4.21	4.23	3.79
20	Kişinin kendisi için yapacağı iyilik çalışmak ve çabalamaktan geçer. (Papa V. Redrigo)	4.41	4.44	4.51	4.53	4.31	4.00	4.92	4.15	4.45	4.18	4.21	4.11

Tablo 2 incelendiğinde; çalışmanın ikinci aşamasında M. Kemal Atatürk ve Mevlâna'nın ifadesine verilen cevapların ortalaması tüm görüşlerde, Atilla İlhan ve Necip Fazıl Kısakürek yazılı olan ifadelerin ortalaması ise bir kategori

hariç tüm görüşlerde artmıştır. İkinci aşamada Adam Smith'in ifadesine verilen cevapların ortalaması liberal ve Atatürkçü görüşü benimseyenlerde artmıştır. Che Guevara'nın ifadesinde milliyetçi ve muhafazakârların; Özgür Solak'ın adının yazıldığı ifadede Sosyal-Demokrat ve Atatürkçülerin ortalaması düşmüştür. Yılmaz Özdil'in ifadesinde sosyal demokratlar ve muhafazakârlar hariç tüm gruplarda ortalamalar artarken Mercanî'de Atatürkçü ve diğer kategorisi hariç ortalamalar artmıştır. Mustafa Kalancı, Vladimir Lenin, A. Kürşat Göktürk ve George Mcwilhem'de liberaller hariç tüm kategorilerde düşüş gözlenmiştir. Deniz Gezmiş'in ifadesinde liberal, Atatürkçü ve diğer kategorisinde; Papa V. Redrigo'nun ifadesinde liberaller ve diğer kategorisinde artış görülmektedir. Necmettin Erbakan'ın ifadesine verilen cevaplar liberaller, milliyetçiler ve muhafazakârların ortalamasını artırmıştır. Atilla Yayla'nın ifadesinde milliyetçi, muhafazakâr ve diğer kategorisindeki bireylerin ortalaması artarken Jean-Jacques Rousseau'nun ifadesinde liberal ve sosyal-demokrat'ların ortalaması artmıştır. Nihal Atsız'da Sosyal Demokrat ve Atatürkçülerin dışındakilerde artış olurken, Alparslan Türkeş'in ifadesinde liberal, milliyetçi, muhafazakâr ve Atatürkçülerin ortalamasında artış olmuştur.

Tablo 3. İfadelerin Katılımcılardan Aldıkları Puanların Dünya Görüşlerine Göre Karşılaştırılması

Dünya Görüşü	İfadeler	N		\bar{X}		SS		Test Değeri
		D. I	D. II	D. I	D. II	D. I	D. II	
LİBERAL	Tehdide dayanan ahlak; bir erdemlilik olmadığından başka; güvenilmeye de layık değildir. (M. Kemal Atatürk)	27	24	3.74	4.46	1.457	0.977	t=-2.039 p=0.047
	Duymak istemezseniz sizden daha sağır, görmek istemezseniz sizden daha kör biri yoktur. (Mevlâna)	27	24	4.15	4.71	1.027	4.71	t=-2.318 p=0.025
	Kişinin kendisi için yapacağı iyilik çalışmak ve çabalamaktan geçer. (Papa V. Redrigo)	27	24	4.41	4.92	1.010	0.282	t=-2.386 p=0.021
MİLLİYETÇİ	Tehdide dayanan ahlak; bir erdemlilik olmadığından başka; güvenilmeye de layık değildir. (M. Kemal Atatürk)	176	177	4.05	4.66	1.306	0.647	t=-5.564 p=0.000
	İnsanın yaşamaya değer bir amacı, ölmeye değer bir derdi olmalı. (Atilla İlhan)	180	178	4.14	4.48	1.199	0.865	t=-3.061 p=0.002
	Burada ölen yalnızca bedenimdir ki zaten ölümlüydü, ölecekti. Ama düşüncemi öldüremeyeceksiniz, düşüncem yaşayacak. (Deniz Gezmiş)	180	178	4.28	3.85	1.090	1.423	t=3.208 p=0.001
	Duymak istemezseniz sizden daha sağır, görmek istemezseniz sizden daha kör biri yoktur. (Mevlâna)	179	176	4.32	4.70	1.084	0.720	t=-3.889 p=0.000
	İnsanlar hunharca doğaya saldırıyorlar ama bir gün onun cevabı çok feci olacak. (George Mcwilhem)	179	178	4.38	4.16	0.989	1.119	t=1.992 p=0.047
	Kendini bilmeden başkalarını tanıyamazsın. (Jean-Jacques Rousseau)	176	177	4.54	4.21	0.906	1.042	t=3.180 p=0.002

	Zafer, asla mahvolduklarını zannedenler tarafından kazanılmaz. (Alparslan Türkeş)	178	176	4.22	4.49	1.085	0.913	t=-2.580 p=0.010
	Kişinin kendisi için yapacağı iyilik çalışmak ve çabalamaktan geçer. (Papa V. Redrigo)	179	178	4.44	4.15	1.006	1.240	t=2.471 p=0.014
MUHAFAZAKÂR	En büyük kayıp umutsuzluktur. (İmam Mercanî)	62	55	3.87	4.47	1.299	0.836	t=-2.937 p=0.004
	Duymak istemezseniz sizden daha sağır, görmek istemezseniz sizden daha kör biri yoktur. (Mevlâna)	62	56	4.11	4.75	1.189	0.611	t=-3.603 p=0.000
	Bir çiçekle bahar olmaz ama her bahar bir çiçekle başlar. (Necmettin Erbakan)	61	57	4.20	4.65	0.910	0.719	t=-2.983 p=0.003
	Sevdiğini belli et. Gizlemek başkalarına fırsat vermektir. (Necip Fazıl Kısakürek)	61	57	4.07	4.58	1.138	0.823	t=-2.791 p=0.006
	Kişinin kendisi için yapacağı iyilik çalışmak ve çabalamaktan geçer. (Papa V. Redrigo)	62	57	4.53	4.18	0.804	1.120	t=2.008 p=0.047
ATATÜRKÇÜ	Tehdide dayanan ahlak; bir erdemlilik olmadığından başka; güvenilmeye de layık değildir. (M. Kemal Atatürk)	110	129	4.13	4.84	1.271	0.537	t=-5.832 p=0.000
	Duymak istemezseniz sizden daha sağır, görmek istemezseniz sizden daha kör biri yoktur. (Mevlâna)	114	129	4.34	4.67	1.046	0.851	t=-2.665 p=0.008
DİĞER	Tehdide dayanan ahlak; bir erdemlilik olmadığından başka; güvenilmeye de layık değildir. (M. Kemal Atatürk)	36	47	3.83	4.40	1.404	1.077	t=-2.098 p=0.039
	Saklayacak bir şeyin yoksa korkacak da bir şeyin yok demektir. (Che Guevara)	38	47	3.76	4.36	1.422	1.031	t=-2.247 p=0.027

Tablo 3'te Liberal görüşü benimseyen katılımcıların ifadelerine verdikleri cevapların ortalaması incelendiğinde; M. Kemal Atatürk (p=0.047), Mevlâna (p=0.025) ve Papa V. Redrigo'nun (p=0.021) ifadelerinin ortalamalarında artış olduğu ve bu artışların da istatistiksel olarak anlamlı olduğu (p<0.05) görülmüştür. Milliyetçi görüşü benimseyen katılımcıların M. Kemal Atatürk (p=0.000), Atilla İlhan (p=0.002), Mevlâna (p=0.000) ve Alparslan Türkeş'in (p=0.000) ifadelerine verdikleri cevapların ortalaması ikinci aşamada artarken, Deniz Gezmiş (p=0.001), George Mcwilhem (p=0.047), Jean-Jacques Rousseau (p=0.002) ve Papa V. Redrigo'nun ifadesine verilen cevapların ortalaması düşmüştür. p<0.05 olduğundan dolayı bu düşüş ve artışlar istatistiksel olarak anlamlıdır.

Muhafazakâr görüşte olduğunu ifade eden katılımcıların verdikleri cevaplar ikinci aşamada İmam Mercanî, Mevlâna, Necmettin Erbakan ve Necip Fazıl Kısakürek'in ifadelerinin ortalamasını artırırken, Papa V. Redrigo'nun ortalamasını düşürmüştür. İfadelerde İmam Mercanî p=0.004, Mevlâna p=0.000, Necmettin Erbakan p=0.003, Necip Fazıl Kısakürek p=0.006 ve Papa V. Redrigo p=0.047 olduğundan yani tüm ifadelerde p<0.05 olduğundan dolayı ortalamalardaki artışlar ve düşüşler istatistiksel olarak anlamlıdır.

Katılımcılardan Atatürkçü olduğunu belirtenlerin M. Kemal Atatürk (p=0.000) ve Mevlâna'nın (p=0.008) ifadelerine verdikleri puanların ortalaması artış göstermiştir ve p<0.05 olduğundan dolayı bu artış istatistiksel olarak anlamlıdır. Diğer (milliyetçi-muhafazakâr, Atatürkçü-milliyetçi, Atatürkçü-muhafazakâr, herhangi bir görüşe sahip değil vb.) görüşüne mensup olduğunu ifade eden katılımcıların M. Kemal Atatürk (p=0.039) ve Che Guevara'nın (p=0.027) ifadelerine verdikleri puanların ortalaması ikinci aşamada artmış ve bu artış istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 4. İfadelerin Katılımcılardan Aldıkları Puanların Aşama I ve Aşama II Açısından Karşılaştırılması

İfadeler	N		\bar{X}		SS		Test Değeri
	D. I	D. II	D. I	D. II	D. I	D. II	
Tehdide dayanan ahlak; bir erdemlilik olmadığından başka; güvenilmeye de layık değildir. (M. Kemal Atatürk)	477	484	4.05	4.60	1.292	0.837	t=-7.856 p=0.000
İnsanın yaşamaya değer bir amacı, ölmeye değer bir derdi olmalı. (Atilla İlhan)	490	485	4.07	4.34	1.233	1.004	t=-3.757 p=0.000
Burada ölen yalnızca bedenimdir ki zaten ölümlüydü, ölecekti. Ama düşüncemi öldüremeyeceksiniz, düşüncem yaşayacak. (Deniz Gezmiş)	489	483	4.31	4.11	1.049	1.297	t=2.713 p=0.007
Duymak istemezseniz sizden daha sağır, görmek istemezseniz sizden daha kör biri yoktur. (Mevlâna)	487	481	4.30	4.68	1.062	0.755	t=-6.304 p=0.000
Her geçen gün ölüme bir adım daha yaklaşıyoruz. (A. Kürşat Göktürk)	482	474	4.45	4.32	1.003	1.096	t=2.030 p=0.043
İnsanlar hunharca doğaya saldırıyorlar ama bir gün onun cevabı çok feci olacak. (George Mcwilhem)	486	484	4.41	4.24	0.967	1.079	t=2.643 p=0.008
Kendini bilmeden başkalarını tanıyamazsın. (Jean-Jacques Roussea)	485	480	4.50	4.29	0.885	0.999	t=3.447 p=0.001
Kişinin kendisi için yapacağı iyilik çalışmak ve çabalamaktan geçer. (Papa V. Redrigo)	488	485	4.39	4.23	0.993	1.112	t=2.374 p=0.018

Tablo 4'te ideolojik görüşlerden bağımsız olarak aşama I ve aşama II açısından tüm katılımcıların ifadelerine verdikleri cevapların ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı olanları yer almaktadır. Araştırmanın ikinci aşamasında M. Kemal Atatürk (p=0.000), Atilla İlhan (p=0.000) ve Mevlâna'nın (p=0.000) ifadesinin ortalaması artarken, Deniz Gezmiş (p=0.007), A. Kürşat Göktürk (p=0.043), George Mcwilhem (p=0.008), Jean-Jacques Roussea (p=0.001) ve Papa V. Redrigo'nun (p=0.018) ifadesinin ortalamaları düşmüştür. İkinci aşamadaki bu artış ve azalışlar p<0.05 olduğundan dolayı istatistiksel olarak anlamlıdır.

5. Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada referans grubu olarak düşünülen ideolojik/siyasî grupların alguları nasıl şekillendirdiği incelenmiştir. Çok bilinmeyen 10 gerçek ve

araştırmacılar tarafından oluşturulan 10 söz olmak üzere toplam 20 sözün entelektüel değerine katılımcıların puan vermesi istenmiştir.

İlk aşamada sözlerin altına isimler yazılmamıştır. Bir süre sonra, 10 gerçek sözün altına sözlerin sahiplerinin isimleri (Mustafa Kemal Atatürk, Adam Smith, Che Guevara, Yılmaz Özdil, Atilla Yayla, Deniz Gezmiş, Necmettin Erbakan, Nihal Atsız, Necip Fazıl Kısakürek ve Alparslan Türkeş), araştırmacıların oluşturduğu 10 sözün dördünün altına gerçek isimler (Mevlâna, Jean-Jacques Rousseau, Vladimir Lenin ve Atilla İlhan) ve altısının altına da uydurma isimler (İmam Mercanî, A. Kürşat Göktürk, Özgür Solak, Mustafa Kalancı, Papa V. Redrigo ve George Mcwilhem) yazılmıştır. İkinci aşamada aynı gruptan sözlerin entelektüel değerlerine tekrar puan vermeleri istenmiştir. Öğrencilerin ideolojik/siyasî olarak kendilerini nasıl tanımladıkları da sorgulanarak, sözlere verilen puanlarda ideolojik/siyasî çağrışımları olacak bu isimlerin etkisi ortaya konmuştur.

Katılımcı profiline bakıldığında, öğrenciler iki aşamada dünya görüşü olarak kendilerini sırasıyla milliyetçi (%36.7 ve %36.6), Atatürkçü (%23.4 ve %26.5), muhafazakâr (%12.6 ve %11.7), sosyal demokrat (%13.6 ve %10.5), liberal (%5.5 ve %4.9) ve diğer (%8.1 ve %9.7) olarak tanımlamışlardır. Son yıllarda üniversite öğrencileri üzerinde yapılan araştırmalarda (Karipçin Teke, 2016; Feten, 2016) öğrencilerin kendilerini en fazla “milliyetçi” kimlikle tanımladığı görülmektedir. Daha çok Akdeniz, Ege ve İç Anadolu bölgesinden gelen Süleyman Demirel Üniversitesi öğrencileri (Çiçek vd., 2014) de kendilerini daha çok “milliyetçi” kimlikle ifade etmektedirler.

Sözlerin isimli ve isimsiz değerlendirmelerinden ilk ve ikinci aşamada istatistiksel olarak anlamlı en fazla farklılaşmanın yaşandığı grup da kendilerini dünya görüşü olarak milliyetçi kimlikle ifade eden öğrenciler olmuştur. Bu kategorideki öğrenciler Alparslan Türkeş, Mevlâna, Mustafa Kemal Atatürk ve Atilla İlhan’ın isimlerinin olduğu sözlere, isimsiz olarak verdiklerinden daha yüksek; Deniz Gezmiş, George Mcwilhem, Jean-Jacques Rousseau ve Papa V. Redrigo’nun isimlerinin yer aldığı sözlere, isimsiz olarak verdiklerinden daha düşük puanlar vermişlerdir.

Alparslan Türkeş’in Türkiye’de milliyetçiliği siyasî olarak inşa eden önemli bir aktör olmasından (Ölçekçi, 2018) dolayı öğrencilerin kendi referans grubundan bir ismin sözüne dair puanları artırdığı görülmektedir. Resmi milliyetçiliğin içeriğinin oluşumunda Atatürk’ün millet ve milliyetçiliğe dair görüşleri önemli olduğu için (Altındağ, 2016: 52) kendilerini milliyetçi olarak gören öğrencilerin sözün altında Atatürk ismini görünce sözün entelektüel değerini artırmaları iç grup tarafgirliği bağlamında normal görülebilir. Araştırmacılar tarafından oluşturulan ancak ikinci aşamada sahibi olarak Mevlâna gösterilen söze de kendini milliyetçi kimlikle ifade eden öğrenciler yüksek puan vermişlerdir. İşler (2019) Türkiye’de muhafazakâr düşüncede

milliyetçilik konusunu irdelediği çalışmasında Anadolu'daki milliyetçi ve mukaddesatçı düşüncenin oluşumunda sık sık Yunus Emre ve Mevlâna gibi şahsiyetlere atıf yapmaktadır. Bu noktada Mevlâna'nın da milliyetçiler için referans alınan bir isim olduğu ve bu sebeple onun sözüne daha yüksek puan verildiği söylenebilir. Bu kategoride son olarak Atilla İlhan'a ait sözün puanının artırıldığı görülmektedir. Kahraman'a (2016: 91) göre Atilla İlhan, her ne kadar sol ve Kemalist bir çizgide olsa da hayatının sonlarına doğru geliştirdiği ulusal Türk sosyalizmi yorumuyla milliyetçi ve İslâmî çevrelerin de ilgisini çekmiştir.

Kendilerini milliyetçi olarak tanımlayan öğrenciler araştırmanın ikinci aşamasında gerçek bir isim olmayan George Mcwilhem'in, Jean-Jacques Rousseau'nun ve Papa V. Redrigo'nun sözlerine verdikleri puanları düşürmüşlerdir. Bu isimlerin ortak tarafı Türk olmamalarıdır. Kantar'a (2019: 2143) göre milliyetçilik aidiyetten yana tutum sergileme ve aidiyetine göre tavır alma şeklidir. Bu çalışmada da öğrencilerin yabancıları dış grup kategorisinde göreyerek onlara olumsuz baktıkları tespit edilmiştir. Son olarak öğrenciler Deniz Gezmiş'e ait sözün puanını düşürmüşlerdir. Deniz Gezmiş'in daha çok sol, devrimci ve komünist çağrışımlara sahip simge bir isim (Şeşen, 2016) olmasından dolayı, kendilerini bu dünya görüşünün karşıt noktasında konumlayan milliyetçi öğrencilerin ona karşı olumsuz bir algısı olduğu görülmektedir.

Kendilerini muhafazakâr olarak tanımlayan öğrenciler ise araştırmanın ikinci aşamasında Necmettin Erbakan, Necip Fazıl Kısakürek, Mevlâna ve İmam Mercanî'ye ait sözlerin puanlarını artırmış; Papa V. Redrigo'nun puanını ise düşürmüştür.

Türkiye'de muhafazakârlık batıda kullanılan anlamından farklı olarak dindarlık ve geleneklere bağlılıkla ilişkilendirilmektedir (Sezik, 2013: 311). Dini bağlılığın da grup içi bağlılığı artırdığı ve kişilerin kendi grubundaki üyeleri kayırmaya eğilimli olduğu söylenebilir (Dunkel and Dutton, 2016: 311). Necmettin Erbakan Türkiye'de İslâmî söylemleriyle muhafazakâr camiada öne çıkan (Ersin ve Yıldırım, 2016), Necip Fazıl Kısakürek ise daha çok İslâmî yönü ağır basan, milliyetçilerin ve muhafazakârların ortak kesişme alanlarındaki isimlerden birisidir (İşler, 2019: 174; Akın, 2014: 42). Mevlâna'nın ise İslam düşüncesinde ve tasavvuf edebiyatında önemli bir yeri vardır (Tenik, 2007: 153). İmam Mercanî de araştırmacılar tarafından uydurulmuş bir isimdir ancak isimdeki "İmam" sıfatı ve "Mercanî" eki dinî ve tarihî çağrışımla muhafazakâr bir terkip oluşturmaktadır. Kendilerini muhafazakâr olarak tanımlayan öğrencilerin, muhafazakâr referanslar taşıyan bu isimlere sahip çıktıkları ve onların sözlerini olumladıkları görülmektedir. Papa V. Redrigo'nun ise yabancı ve başka bir dine (Hıristiyan) ait olması sebebiyle dış grup olarak görüldüğü ve araştırmanın ikinci aşamasında bu isimden dolayı ona aitmiş gibi görünen sözün puanının düşürüldüğü söylenebilir.

Dünya görüşü olarak kendilerini Atatürkçü gören öğrenciler de araştırmanın ikinci aşamasında Mustafa Kemal Atatürk ve Mevlâna'ya ait olduğunu gördükleri sözlerin puanlarını artırmışlardır. Atatürkçülüğün esin kaynağının M. Kemal Atatürk olması ve ikinci aşamada sözün altında Mustafa Kemal Atatürk'ün adının yazması öğrencilerin o söze ait puanları yükseltmeleri için yeterli olmuştur. Mevlâna'nın ise milliyetçiler ve muhafazakârlarda olduğu gibi Atatürkçüler üzerinde de etkili olan bir şahsiyet olduğu anlaşılmaktadır.

Kendilerini liberal olarak tanımlayan öğrenciler de Atatürkçü olarak tanımlayan öğrenciler gibi Mustafa Kemal Atatürk ve Mevlâna'ya ait sözlerin puanlarını ikinci aşamada yükseltmişlerdir. Buna ilaveten, ilginç bir şekilde Papa V. Redrigo'ya ait sözün puanını ikinci aşamada yükselten tek grup bu kategorideki öğrenciler olmuştur. Atatürk, Mevlâna ile Papa V. Redrigo'nun puanın yükseltilmesinin arka planında Sambur'un (2011: 10) da vurguladığı gibi liberal bakış açısının dinin bireysel ve özel olduğu, devletin lehte ya da aleyhte dinler, inançlar ve ideolojiler karşısında bir tutum sergilememesi gerektiği düşüncesi etkili olmuş olabilir.

Kendilerini yukarıdaki bahsedilen kategorilerden farklı ifade eden ve "Diğer" başlığı altında toplanan (milliyetçi-muhafazakâr, Atatürkçü-milliyetçi, Atatürkçü-muhafazakâr, herhangi bir görüşe sahip değil vb.) öğrenciler ise Mustafa Kemal Atatürk ve Che Guevara'ya ait sözlerin puanlarını ikinci aşamada artırmışlardır. Bu öğrencilerin çoğunun dünya görüşünün bir yanında Atatürk'ün bulunması (Atatürkçü-milliyetçi, Atatürkçü-muhafazakâr gibi) sebebiyle ikinci aşamada Mustafa Kemal Atatürk'ün adını gördükleri sözün puanını yükseltmeleri doğaldır. Che Guevara'nın ise gerilla savaşçısı ve devrimci kimliği (Kürkçü, 2002) kendilerini marjinal gören öğrenciler için bir ilham kaynağı olarak görülebilmektedir. Dünya görüşü olarak kendilerini sosyal demokrat olarak gören öğrencilerin çalışmanın birinci ve ikinci aşamasında sözlerin entelektüel değerine verdikleri puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmemiştir.

Bazı kategorideki öğrenciler ve bazı sözlerde, öğrencilerin sözlerin sahipleri bilinmiyorken onların entelektüel değerlerine verdikleri puanla, ikinci aşamada sözlerin altına isim yazıldıktan sonra verdikleri puan arasında farklılıkların olması sosyal kimlik kuramının perspektifiyle açıklanabilir.

Sosyal kimlik, grup davranışı ve gruplar arası davranışlarla ilişkilidir. İnsanların ait oldukları gruplara uyma davranışlarını ve dış grupları algılama biçimlerini açıklamaya çalışır (Hogg ve Vaughan, 2014: 415). İnsanlar bir şekilde kendilerini bir gruba ait gördüklerinde, o gruba ilişkin sosyal bir kimlik geliştirmekte ve bu kimliğin olumlu olması için özel çaba göstermektedir (Bal, 2018: 434). Bu çalışmada öğrencilerin kendilerini dünya görüşü olarak dâhil ettikleri milliyetçi, muhafazakâr, Atatürkçü, liberal, sosyal demokrat gibi siyasî/ideolojik kategoriler referans grupları olarak görülebilir. Gönüllü (2001:

194) referans gruplarının, bireylerin özenti duydukları gruplar oldukları için özenti grupları olarak da isimlendirilebileceğini ifade etmiştir. Kızıltaş (2014: 10) ise referans gruplarının bireylerin değer ve tutumlarını etkileyen önemli unsurlar olduğunu; bu tür grupların birey kimliğinin oluşmasında, grup normlarına olan bağlılığın belirlenmesinde ve belirli davranışların benimsenmesi ya da benimsenmemesi konusunda etkiye sahip olduğunu vurgulamaktadır.

İdeolojinin değer ve yargılar oluşturmaya yönelik etkisi bilinmektedir (Minar, 1961: 321). İdeolojik referans grupları da, grubu ifade eden politik uyarılara duyarlı kişileri daha fazla etkisi altına almaktadır (Jacoby, 1991:198). İnsanın her daim düşünsel olandan beslendiği, eylemlerimize farklı düşüncelerin etki ettiği düşünüldüğünde, ideolojinin anlam dünyamızı nasıl şekillendirdiği anlaşılacaktır (Macit, 2016: 33). Yine insanın sosyalleşme sürecinde önemli bir yer tutan ideoloji, düşünce ve davranışlarımız üzerinde belirleyici bir role sahiptir. Bu belirleyici konumu sebebiyle ideoloji, günlük yaşadığımız olay ve olguların yorumlanmasının temelini oluşturabilmektedir (Yaşar, 2019: 580).

Öğrenciler araştırmanın ikinci aşamasında kendilerini ait hissettikleri ideolojik/siyasî referans gruplarından isimleri görünce iç grup tarafgirliği çerçevesinde daha olumlu yaklaşarak puanları yükseltmişlerdir. Krueger ve DiDonato (2008: 739) insanların iç ve dış gruplar arasındaki farklılıkları artırmayı istediklerini, kendi gruplarını diğer gruplardan daha olumlayıcı tutum içerisinde olduklarını vurgulamaktadırlar. Bal (2018: 432) ise birbirini hiç tanımayan insanların oluşturulan gruplara rastlantısal olarak yerleştirildiklerinde bile iç grup kayırmacılığı ve dış grup ayrımcılığı eğiliminin ortaya çıkacağını ifade emektedir.

Öğrencilerin bazı sözlerin isimleri belli olunca onlara verdikleri puanları düşürdüğü de görülmektedir. Bu eğilim de yine sosyal kimlik kuramında insanların kendilerini bir gruba ait hissederken başka gruplardan uzak tutma davranışı içerisine girmeleriyle açıklanabilir. Çoksan'a (2019: 85) göre ortaya çıkan kategoriler bireylerin bilişlerinde birer prototip olarak saklanmaktadır. Bu prototipler bireyin kendisini ait hissettiği gruplar ile diğer grupları karşılaştırmayı mümkün kılmaktadır. Bu karşılaştırmayla bireyler iç ve dış gruplar arasındaki farklılıkları artırma çabası içindedirler. Koselleck (2013: 283) de bütün beşeri yaşam dairelerinde burası-orası, bu taraf-karşı taraf şeklinde ayırımlar olduğunu, bu ayırımın bilinen ve bilinmeyen, kendi ve yabancı olarak bütün tecrübeleri şekillendirdiğini ifade etmektedir.

Önyargı ve kalıpyargılar iç grup-dış grup ayırımını da beraberinde getirmektedir. Önyargılar, önyargıyla yaklaştığımız gruplarla aramıza fiziksel ya da sosyal mesafe koymamıza yol açmaktadır (Göregenli, 2012: 22-24). Önyargının daha önce edinilmiş, kalıplaşmış, düşünce, duygu ve tutumlar

olduğu düşünüldüğünde (Haykır, 2016: 150) milliyetçi kimlikli öğrencilerin George Mcwilhem, Jean-Jacques Rousseau, Papa V. Redrigo gibi yabancı isimlere ve karşıt ideolojik grup içerisinde yer alan Deniz Gezmiş'e karşı bir mesafe koyarak önyargılı bir tavır içinde oldukları söylenebilir. Muhafazakâr kimliği öne çıkan öğrenciler de Müslümanlığın karşıt bir noktasına konumlanan Papa V. Redrigo'ya karşı mesafe koymuşlardır. Çünkü Bağcı ve Çelebi'nin (2017: 71) ifadesiyle, dinin önemli olduğu Türk toplumunda, ulusal kimliklerle birlikte dini kimlikler de grup tutumlarını etkileyebilmektedir.

Dünya görüşü olarak kendilerini "Diğer" kategorisinde görenler ile sosyal demokrat olarak tanımlayan öğrenciler hariç, milliyetçi, liberal, Atatürkçü ve muhafazakâr kimlikle kendisini ifade eden öğrencilerin Mevlâna'nın isminin yer aldığı sözün puanını artırdıkları görülmüştür. Benzer şekilde muhafazakâr ve sosyal demokrat öğrenciler hariç tüm gruplarda Mustafa Kemal Atatürk'ün sözüne verilen puan yükseltilmiştir. Farklı siyasi/ideolojik kimlikle kendilerini tanımlamalarına rağmen Mevlâna ve Atatürk'ün iç grup tarafgirliği ile olumlandığı anlaşılmaktadır. Bu da öğrencilerin üzerinde hemfikir olacakları referans isimler konusunda bize ipucu vermektedir.

İki aşamada tasarlanan bu çalışmada belli bir ideoloji/siyasî çağrışımı olan kişilere ait sözlerin önce isimsiz, sonra isimli hali aynı öğrencilerin değerlendirmelerine tabi tutulmuştur. Sözlerin sonuna isim yazıldığında katılımcıların ideolojik açıdan kendisiyle aynı ya da yakın görüşten olduklarını düşündükleri (iç grup) kişilerin sözlerine verdikleri puanların ortalaması artış eğilimi gösterirken; kendileriyle zıt görüşte olduklarını düşündükleri (dış grup) kişilerin sözlerine verilen puanların ortalaması düşmüştür. Çalışmada sözlerin ve ideolojik çağrışım yapan isimlerin bir kısmı araştırmacılar tarafından uydurulmuş, uydurulan sözlerin bir kısmının altına da gerçek hayatta bilinen kişilerin isimleri, bir kısmına da gerçekte olmayan isimler eklenmiştir. Bu manipülasyonlardaki amaç dünya görüşünün gerçek ya da gerçek olmayan durumlar için belirleyici olup olmadığını tespit edebilmektir. Çalışmada bulunan en önemli sonuç, etkileyicilik açısından sözlerin anlamının ya da muhtevasının değil kime ait olduğunun daha öne çıkmış olmasıdır. Öğrenciler sözün ne dediğine değil, o sözü kimin söylediğine bakmaktadırlar. Buradan yola çıkılarak, insanların dünyayı algılama biçimlerinin ait oldukları ya da referans aldıkları gruplara göre değiştiği söylenebilir.

Bu çalışmaya ek yapmak isteyen araştırmacıların aynı çalışmayı daha fazla ve farklı örneklem üzerinde yapması literatüre katkı sağlayacaktır. Ayrıca bu çalışma sosyal kimlik kuramı üzerine inşa edilmiştir. Daha sonraki çalışmalarda Albert Bandura'nın Sosyal Öğrenme Kuramı, Anthony D. Simith'in Milli Kimlik kuramı ya da siyasal toplumsallaşma kuramları üzerinden kurgulanarak ele alınmasının literatüre farklı bir bakış sunacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Akın, M. H. (2014), Muhafazakâr Siyasal Kültürde Bir Sembol Olarak Necip Fazıl Kısakürek. *Muhafazakâr Düşünce*, 39, 31-43.
- Akyürek, S. (2016), Türkiye’de İç Grup Yanlılığının Toplumsal Adalet ve Güvene Etkisi, *The Journal of Europe-Middle East Social Science Studies*, 2(2), 161-179.
- Altındağ, N. (2016), Türk Milliyetçiliğinin Siyasallaşması ve Batı/Batılılaşma Algısı, *AÇÜ Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 43-64.
- Bağcı, S. Ç., ve Çelebi, E. (2017), Etnik ve Ulusal Kimlikler ile Dış Grup Tutumları İlişkisinde Çatışma Algısı ve Dış Gruba Sorumluluk Yükleme, *Türk Psikoloji Dergisi*, 32(80), 63-74.
- Bal, F. (2018), Sosyal Grup Yanlılığının Cinsiyet Farklılığına Göre Belirlenmesi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(58), 431-447.
- Bizumic, B., ve Duckitt, J. (2008), My Group is Not Worthy of Me: Narcissism and Ethnocentrism, *Political Psychology*, 29(3), 437- 453.
- Cüceloğlu, D. (2011), *İnsan ve Davranışı*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çiçek, H. G., Baykul, A., ve Keleş, M. M. (2014), Öğrenci Profiline Değerlendirilmesine Yönelik Bir Alan Araştırması “Süleyman Demirel Üniversitesi Örneği”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 33, 171-186.
- Çoksan, S. (2019), İç Grubu Kayırma ile İç ve Dış Gruba Eşit Davranmanın Nedensel Atıfları, *Nesne*, 7(14), 83-101.
- Doğu, S. (2018), *Psikoloji 1*, Ankara: MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Dunkel, C. S., ve Dutton, E., (2016), Religiosity as a Predictor of In-group Favoritism within and Between Religious Groups, *Personality and Individual Differences*, 98, 311-314.
- Eagleton, T. (1996), *İdeoloji*, Muttalip Özcan (Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Eren, E. (2010), *Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi*, İstanbul: Beta Yayınevi.
- Ersin, İ., ve Yıldırım, C. (2016), Necmettin Erbakan’ın Manevi Kalkınma Söyleminin İslam Ekonomisi İçerisindeki Yeri ve Sosyal Sermaye ile Asimetrik Bilgi Konularıyla İlişkisi, *International Journal of Islamic Economics and Finance Studies*, 2(1), 141-158.
- Feten, M. H. (2016), Çalışma Ahlakını Etkileyen Faktörler Süleyman Demirel Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Fiske, S. T., ve Taylor, S. E. (2017), *Social Cognition From Brains to Culture*, Los Angeles: SAGE Publication.
- Gönüllü, M. (2001), Grup ve Grup Yapısı, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(1), 191-201.

- Göregenli, M. (2012). Temel Kavramlar: Önyargı, Kalıpyargı ve Ayrımcılık, K. Çayır ve M. A. Ceyhan içinde, *Ayrımcılık: Çok Boyutlu Yaklaşımlar* (s. 17-27), İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Gül, F., ve Sosysal, B. (2009), Dil ve Düşünce İlişkisi Üzerine, *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 13: 65-76.
- Haykır, M. (2016), Sanatta Görsel Önyargılar, *İdil*, 5(20), 145-158.
- Hogg, M. A., ve Abrams, D. (1998), *Social Identifications: A Social Psychology of Intergroup Relations and Group Processes*, New York: Routledge.
- Hogg, M. A., ve Vaughan, G. M. (2014), *Sosyal Psikoloji*, İbrahim Yıldız ve Aydın Gelmez (Çev.), Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Hogg, M. A., Terry, D. J., ve White, K. M. (1995), A Tale of Two Theories: A Critical Comparison of Identity Theory with Social Identity Theory, *Social Psychology Quarterly*, 58(4), 255-269.
- İşler, A. (2019), Türkiye’de Muhafazakâr Düşünce Milliyetçilik (1939-1970), Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Jacoby, W. G. (1991), Ideological Identification and Issue Attitudes, *American Journal of Political Science*, 35(1), 178-205.
- Kadıoğlu, Z. K. (2013), Kitle İletişim Araçlarının Şekillendirdiği Sosyal Kimlikler ve Aidiyet Duygusu Ekseninde Tüketici Davranışları, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 45, 101-114.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2013), *Günümüzde İnsan ve İnsanlar*, İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kahraman, N. (2016), Türk Solunda Bir Figür Olarak Atilla İlhan, *İlef Dergisi*, 3(1), 91-119.
- Kantar, G. (2019), Milliyetçilik Anlayışının; Atatürk Dönemi Türk Yönetim Sistemine Yansımaları, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 8(3), 2141-2156.
- Karaduman, S. (2010), Modernizmden Postmodernizme Kimliğin Yapısal Dönüşümü, *Journal of Yaşar University*, 5(17), 2886-2899.
- Karıpçin Teke, H. (2016), Üniversite Gençliği ve Siyasal Katılım: Selçuk Üniversitesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Kızıltaş, Ş. (2014), Kültürleşmenin Tüketici Etnosentrizmi Üzerine Etkisini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma, Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Koçel, T. (2010), *İşletme Yöneticiliği*, İstanbul: Beta Yayınevi.
- Koselleck, R. (2013), *Kavramlar Tarihi*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Krueger, J. I., ve DiDonato, T. E. (2008), Social Categorization and the Perception of Groups and Group Differences, *Social and Personality Psychology Compass*, 2(2), 733-750.
- Kürkçü, E. (2002),n Che’nin Çağrısını Ciddiye Almak, *Praksis*, 6, 3-30.
- Macit, M. H. (2016), İdeoloji Üzerine Felsefi Bir Değerlendirme, *Kayı - Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 26, 29-36.

- Madran, H. A. D. (2012), Temel Beklenti Etkisi: Kendini Gerçekleştiren Kehanet. İçinde: K. Çayır & M. A. Ceyhan (Ed.), *Ayrımcılık: Çok Boyutlu Yaklaşımlar* (s. 29-40). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Malkoç, G. (2014). Bilişsel Psikoloji, Z. Cemalcılar içinde, *Psikolojiye Giriş* (s. 98-133), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Mardin, Ş. (1992), *İdeoloji*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Marks, K. ve Engels, F. (2003), *Seçme Yapıtlar I*, M. Ardors, S. Belli, A. Kardam ve K. Somer (Çev.) Ankara: Eriş Yayınları, http://ciml.250x.com/archive/marx_engels/turkish/marx_engels_selected_works_yapitlar1_turkish.pdf, Erişim Tarihi: 23.03.2020.
- Minar, D. M. (1961), Ideology and Political Behavior, *Midwest Journal of Political Science*, 5(4), 317-331.
- Ölçekçi, H. (2018), Siyasal İletişim Bağlamında Milliyetçi Hareket Partisi'nin İnşası ve Alparslan Türkeş'in İletişim Stratejisi, *Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi*, III(I), 261-276.
- Saklı, A. R. (2019), İnsana ve Topluma Etkisi Bakımından İdeolojiyi Anlamak, *Uluslararası Ekonomi, İşletme ve Politika Dergisi*, 3(1), 109-130.
- Sambur, B. (2011), Din Özgürlüğü, Çoğulculuk ve Liberal Demokrasi, *Liberal Düşünce*, 16(63), 7-14.
- Sezik, M. (2013), Muhafazakâr Siyaset İdeolojisi ve Türkiye'de Muhafazakârlık, *II. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi Bildiriler Kitabı II*, 6-8 Mayıs, Bursa.
- Sözen, E. (1991), Sosyal Kimlik Kavramı'nın Sosyolojik ve Sosyal Psikolojik Bir İncelemesi, *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 23, 93-108.
- Stets, J. E., ve Burke, P. J. (2000). Identity Theory and Social Identity Theory, *Social Psychology Quarterly*, 63(3), 224-237.
- Sumner, W. G. (1906), *Folkways: A Study of The Sociological Importance of Usages, Manners, Customs, Mores, And Morals*, Boston: Ginn&Company.
- Şeşen, E. (2016), Yazılı Basında İmgeler, İkonlar, Mitler ve Deniz'ler, *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 25, 97-116.
- Tajfel, H. ve Turner, J. (1979), An Integrative Theory of Intergroup Conflict, W. G. Austin ve S. Worchel içinde, *The Social Psychology of Intergroup Relations*, Monterey, CA: Brooks/Cole.
- Tenik, A. (2007), Mevlânâ'nın Mutasavvıf Şairlere Etkisi: Ahmed Kuddûsî Örneği, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18, 153-166.
- Thomas, W. L. ve Znaniecki, F. (1918), *The Polish Peasant in Europe and America*, Vol. 1. Boston: The Gorham Press.
- Yaşar, A. (2019), Siyasal Parti Aidiyeti ve Seçmen Davranışı: Kütahya ve Afyonkarahisar'da CHP'ye Oy Veren Seçmen Örneği, *Folklor Akademik Dergisi*, 2(3), 577-599.